

УДК 314.7:314:711.2:911.3(477)

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-7391/2025-23-2>

Мальчикова Д.С.,
доктор географічних наук,
професор кафедри географії та екології
Херсонський державний університет
esgeogr@ksu.ks.ua
ORCID: 0000-0002-7197-8722

Пилипенко І.О.,
доктор географічних наук,
професор кафедри географії та екології
Херсонський державний університет
pilipenko@ksu.ks.ua
ORCID: 0000-0001-6640-1163

Гевак Ю.Ю.,
аспірант кафедри географії та екології
Херсонський державний університет
yuhevak@ksu.ks.ua
ORCID: 0009-0007-7545-1032

ДЕМОГРАФІЧНІ ПАТЕРНИ ВОЄННОГО ЧАСУ: ПОРІВНЯЛЬНІ СТРАТЕГІЇ ТА АДАПТИВНІ ПІДХОДИ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ

Повномасштабна війна в Україні радикально змінила демографічне поле країни, поєднавши шоківі руйнування з довгими хвилями соціально-демографічних наслідків. На тлі мультифакторних стресорів, оцінка швидких потреб фіксує потреби відбудови близько \$524 млрд на десятиліття і сповільнення зростання ВВП до ~2% у 2025 р. Дослідження показує, що масові переміщення населення і нові демографічні патерни залишатимуться ключовою ознакою України впродовж наступних років та задаватимуть контекст в усіх суспільних і просторових процесах: деградація та депопуляція прифронтових і окупованих територій контрастують із концентрацією населення у відносно безпечних центральних і західних областях, що створює хвилю багатовимірних наслідків. На тлі довоєнної демографічної кризи (низька народжуваність – 7,3 та смертність – 17,3 у 2021 р.) війна посилила старіння, втрати трудового потенціалу та додала ризики «фемінізації» міграції. На основі виявлення загальноукраїнських та регіональних особливостей демографічних трансформацій обґрунтовано напрями адаптації політики просторового планування для двох типів територій. Для деокупованих громад пріоритетами визначено «розумне стискання», оптимізація мережі послуг, кероване перепрофілювання/ренатуралізація, геріатрична та мобільна інфраструктура. Для територій-реципієнтів: антикризове житло (субсидована оренда, конверсія будівель), розширення освітньої та первинної медичної мережі, інтеграційні хаби та інструменти швидкої зайнятості. Спільним знаменником виступають демографічно чутливе планування, економічна диверсифікація і сильні механізми участі громади. Запропонований підхід поєднує фізичну відбудову з соціально-економічним програмуванням і пропонує інструменти для зменшення територіальних диспропорцій, стимулювання народжуваності та підтримки траєкторій повернення й інтеграції у повоєнний період.

Ключові слова: демографічні трансформації, міграції, внутрішньо переміщені особи, біженці, просторове планування, повоєнне відновлення.

Malchykova D., Pylypenko I., Hevak Yu. WARTIME DEMOGRAPHIC PATTERNS: COMPARATIVE STRATEGIES AND ADAPTIVE APPROACHES IN SPATIAL DEVELOPMENT

The full-scale war in Ukraine has radically transformed the country's demographic and spatial configuration, combining shock destruction with long waves of socio-demographic consequences. Amid multiple stressors, rapid needs assessments indicate that reconstruction requirements will amount to approximately \$524 billion over the next decade, with GDP growth expected to slow to around 2% by 2025. It has been established that mass population displacement and new demographic patterns will remain a defining feature of Ukraine for years to come, shaping all social and spatial processes: degradation and depopulation of frontline and occupied territories contrast with population concentration in relatively safe central and western regions, creating a cascade of multidimensional impacts. Against the backdrop of a pre-war demographic crisis (low birth rate 7.3 and mortality 17.3 in 2021), the war has intensified ageing, labour force losses, and added risks of the "feminisation" of migration. Based on the identification of national and regional features of demographic transformations, directions for adapting spatial planning policy have been substantiated for two types of territories. For de-occupied communities, priorities include "smart shrinkage," optimisation of service networks, managed repurposing or renaturalisation, and geriatric and mobile infrastructure. For recipient territories, priorities include emergency housing (subsidised rent, building conversion), expansion of educational and primary healthcare networks, integration hubs, and rapid employment tools. Common denominators are demographically sensitive planning, economic diversification, and strong community participation mechanisms. The proposed approach combines physical reconstruction with socio-economic programming, offering tools to reduce territorial disparities, stimulate birth rates, and support return and integration trajectories in the post-war period.

Key words: demographic transformations, migration, internally displaced persons, refugees, spatial planning, post-war recovery.

Постановка проблеми. Війна та воєнні дії в Україні зруйнували нормальне життя людей, спричинили суттєве погіршення рівня, якості життя і багатовимірні наслідки в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Це зумовлюється поєднанням фізичних, біологічних, екологічних, психічних та міжособистісних умов в Україні (Heyets et al, 2022). Оцінка швидких потреб і збитків, підготовлена Світовим банком разом з урядом України та партнерами, фіксує потреби відбудови на рівні близько \$524 млрд на наступне десятиліття, а макропрогноз на 2025 рік очікує уповільнення зростання ВВП до ~2% за умов тривалих бойових дій (World Bank, 2025). Станом на січень 2025 року за межами України зареєстровано близько 6,8 млн українських біженців (UNHCR, 2025), в тому числі у країнах ЄС на 31 жовтня 2025 року 4,3 млн осіб мали статус тимчасового захисту, а 13 червня 2025 року Європейська Рада ухвалила рішення про продовження тимчасового захисту для цих осіб до 4 березня 2027 року. (Eurostat, 2025). Водночас, за оцінками Міжнародної організації у 3 кварталі 2025 р. в Україні проживали ~3,7 млн де-факто внутрішньо переміщені особи (ВПО) та ~4,5 млн осіб, які повернулися (ІОМ, 2025). СукупнобіженцізакордономіВПОстановлятьпонад 10,5 млн людей, тобто близько чверті довоєнного населення країни. Першопричиною

пошуку нового місця проживання залишається воєнний урбіцид у його різних проявах – від прицільних руйнувань інфраструктури й житла до тотальної трансформації міського досвіду та ідентичності (Palekha et al, 2023; Malchykova & Pylypenko, 2022; Kliuchko et al, 2024).

Російсько-українська війна набуває затяжного характеру, що означає довготривалі ризики для соціально-економічної стабільності, ринку праці та життєвих стратегій домогосподарств, а також для перспектив повернення мігрантів та біженців. Масштаби й напрямки переміщень населення виступають «лакмусовим папером» просторових трансформацій на локальному, регіональному та національному рівнях. Отже, це також означає, що масові переміщення населення і нові демографічні патерни залишатимуться ключовою ознакою України впродовж наступних років та задаватимуть контекст усіх суспільних і просторових процесів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Актуальні дослідження українських та міжнародних інституцій свідчать про безпрецедентні демографічні зміни, що мають місце в Україні на тлі повномасштабної війни. Якщо переміщення населення, спричинене стихійними лихами, має чіткі наслідки для безпеки в контексті зростання ризиків соціальних конфліктів (Bohnet et al, 2021), то переміщення

осіб, спричинене воєнним конфліктом, зумовлює в першу чергу нові просторові моделі суспільної життєдіяльності. На мікрорівні воєнне насильство впливає на міграційні рішення нелінійно: при низькому/помірному рівні насильства ймовірність переміщення може зменшуватися, тоді як при високому – зростати (Bohra-Mishra & Massey, 2011; Kosyakova et al., 2025).

Масштаби демографічного переміщення українців часів повномасштабного вторгнення є наймасштабнішими у Європі після періоду Другої світової війни (Malchykova & Pylypenko, 2023). Геодемографічна структура країни змінилася дуже суттєво: на тлі занепаду у прифронтових та окупованих регіонах, спостерігається підвищення концентрації населення у відносно безпечних центральних і західних областях, що створює значний тиск на місцеву інфраструктуру та ринок праці (Невак, 2025). Ще один надзвичайно важливий аспект стосується рівня народжуваності в Україні: у 2024 році сумарний коефіцієнт народжуваності в Україні становив лише 1,0, що є одним із найнижчих показників у світі. Така тенденція сигналізує про загрозу «демографічної пастки», коли навіть за сприятливих соціально-економічних умов відновлення чисельності населення у мирний час буде вкрай складним.

Аналіз наслідків війни для соціально-економічного становища країни (Libanova et al, 2022; Yaremyna et al, 2023) вказує на ризики не лише скорочення чисельності, а й суттєві виклики структурних змін – зменшення частки працездатного населення, зокрема чоловіків віком 18–60 років, які є ключовим ресурсом для оборонного сектору, а також окремих галузей економіки. Міграційні процеси суттєво трансформують ринок праці, змінюючи його гендерну та вікову структуру. Переважання серед переміщених осіб жінок і дітей призводить до формування нової конфігурації трудових ресурсів, що потребує гнучкої адаптації інституційних політик та механізмів зайнятості. Критично важливо забезпечити повернення кваліфікованих фахівців, реінтеграцію внутрішньо переміщених осіб у місцеві економіки, збереження та розвиток людського капіталу в умовах демографічних і соціально-економічних викликів.

Libanova & Bystryakov (2025), використовуючи загальні європейські тенденції, представляють інноваційне бачення післявоєнного

просторового розвитку України з метою створення ефективної моделі реконструктивної організації соціально-економічної діяльності. Новизна підходу полягає у визначенні концептуальних засад структурування просторових об'єктів для ефективного використання наявних територіальних і людських ресурсів, з акцентом на подоланні нестабільності економічних систем і врахуванні нових демографічних патернів (Malchykova & Pylypenko, 2023).

Можна стверджувати, що повномасштабна війна створила в Україні нову демографічну реальність, яка має як загальнодержавний, так і яскраво виражений регіональний вимір (Невак, 2025). Це вимагає поглибленого аналізу ситуації для розробки стратегічного бачення повоєнної демографічної політики і просторового розвитку в післявоєнний період, які мають охоплювати весь спектр соціально-демографічних питань.

Відповідно, **метою даного дослідження** стало виявлення загальноукраїнських та регіональних відмінностей демографічних трансформацій в Україні періоду повномасштабного вторгнення, оцінка їхнього впливу на суспільно-географічний розвиток регіонів, а також визначення шляхів адаптації політики просторового планування.

Виклад основного матеріалу. Ще до війни Україна демонструвала негативні демографічні тренди. За 2021 рік показник народжуваності становив лише 7,3 живонароджених на 1000 осіб, тоді як смертність – близько 17,3 на 1000 осіб (State Statistics Service, n.d.). За попередньо проведеним аналізом (Невак, 2025), ці чинники причиняли системне скорочення чисельності населення, що накладало довгостроковий тягар на економіку та соціальну інфраструктуру країни. Повномасштабна війна не лише радикально змінила загальну демографічну структуру, але й загострила вже існуючі кризові тенденції, зокрема низьку народжуваність, інтенсивну трудову еміграцію та процеси старіння населення. Сукупність цих факторів формували іще в довоєнний період комплексні виклики для ринку праці, пенсійної системи та відтворення людського капіталу.

Масові внутрішні переміщення населення і біженство створюють низку додаткових викликів і нових контекстів соціально-економічного і просторового розвитку, які необхідно

враховувати у плануванні повоєнного відновлення. Оскільки в структурі емігрантів переважають жінки та діти, це призводить до гендерного дисбалансу як усередині країни, так і в суспільствах, які приймають біженців. Така «фемінізація» міграції може створити додатковий бар'єр для повернення до статевого і соціального балансу в повоєнний період (Kosyakova et al, 2025). Близько 5 мільйонів осіб, переважно мешканці східних і південних регіонів України, були змушені евакуюватися до відносно безпечних областей, таких як Львівська, Закарпатська, Чернівецька та Івано-Франківська. У низці регіонів чисельність населення зросла на 20–30%, що спричинило значне перевантаження місцевої соціальної інфраструктури: шкіл, медичних закладів, житлового фонду та транспортних систем.

Незважаючи на наявність численних результатів досліджень, нові демографічні патерни в межах країни потребують поглибленого осмислення з огляду на такі положення:

1) Внутрішнє переміщення багатовимірною впливає на персональний добробут та благополуччя внутрішньо переміщених осіб (ВПО): погіршення соціального життя, житлових умов, засобів до існування, освіти, ментального (а іноді і фізичного) здоров'я (Internal Displacement Monitoring, 2021).

2) Економічний вимір впливу внутрішнього переміщення включає прямі витрати на забезпечення ВПО підтримкою в житлі, освіті, охороні здоров'я та безпеці, а також їхню передбачувану втрату доходу.

3) Гуманітарні, безпекові, економічні та суспільні наслідки переміщень. Дослідження показують, що масове внутрішнє переміщення генерує гуманітарні кризи, тиск на місцеві системи послуг і має ширші економічні наслідки через прямі витрати на забезпечення ВПО, а також їхню передбачувану втрату доходу (Perelli-Harris et al, 2024).

4) Внутрішнє переміщення може підвищувати ризики соціального конфлікту (Bohnet et al, 2021), а найновіші емпіричні оцінки економічних втрат від внутрішніх переміщень демонструють значні прямі й непрямі витрати на житло, доходи, здоров'я та безпеку, що підсилює аргументи на користь інвестицій у запобігання та сталі рішення (Internal Displacement Monitoring, 2025).

5) Соціальні контексти внутрішнього переміщення і біженства. Попередні роботи показують, що інтеграція/адаптація та ставлення до ВПО не зводяться до простої дихотомії «позитивного – негативного» сприйняття в приймаючих громадах через культурну роз'єднаність. Зміни в соціальних нормах і практиках, спричинені війною, призводять до відчуття відчуження ВПО як в рідних громадах, так і до труднощів з адаптацією до нового культурного середовища в приймаючих громадах. що формує стабільну модель соціальної ізоляції людей (Tsybuliak et al, 2025). Цей важливий контекст необхідно врахувати при розробці стратегій інтеграції та підтримки, щоб мінімізувати ризики соціальної ізоляції, забезпечити умови для участі ВПО у прийнятті рішень в громадах та посилити їх залученість до формування просторової політики.

6) Наративи (не)повернення і житлова політика. Рефрен *ritournelle* (повторне повернення/неповернення) вказує на дві траєкторії: «зірвану адаптацію і повернення» та «досягнуту адаптацію», коли переміщені стають «новими місцевими» (Balinchenko, 2021). За даними ІОМ (2025), більшість ВПО в Україні планують залишатися у поточних місцях проживання в найближчі місяці, тоді як наміри повернення часто пов'язуються із завершенням війни, це узгоджується з регіональними опитуваннями намірів біженців (UNHCR, 2025). Для вироблення стійких рішень критичною є житлова політика: дослідження 2024-2025 рр. фіксують вразливість ринку оренди для ВПО та еволюцію державних підходів до житлових/майнових рішень (Cedos, 2025).

Традиційні підходи до просторового планування виявляються нерелевантними в цих нових умовах демографічної кризи та соціально-економічних контекстах. Просторове планування виходить далеко за межі інженерно-технічної задачі фізичної реконструкції зруйнованих об'єктів. Воно потребує глибокого та системного врахування демографічних і соціальних змін, які сталися внаслідок військових дій (Malchykova, 2025).

Просторове планування має інтегрувати стратегії розвитку ключових секторів життєдіяльності суспільства, враховуючи при цьому нові регіональні демографічні патерни (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика завдань просторового планування для регіонів з різними демографічними патернами воєнного часу

Напрямок	Деокуповані території, території в зоні бойових дій	Території-реципієнти
Демографія	Скорочення населення, старіння, знелюднення частини сіл; можливий гендерний дисбаланс. Необхідні консервативні демографічні припущення для розрахунку потужностей мережі	Приріст населення за рахунок ВПО; «фемінізація» та омолодження частини когорт; довша «тимчасовість» проживання. Потрібні гнучкі моделі місткості послуг
Житло та простір	Кероване «стискання» (smart shrinkage), реконструкція критичної інфраструктури; можливе перепрофілювання/консервація знелюднених сіл, ренатуралізація; ревізія резервів під промзони	Антикризове житло (субсидована оренда, модульні рішення), конверсія будівель у соціальне житло, регулювання оренди; щільніші квартальні «сервісні кластери»
Послуги (освіта, медицина, соціальний захист)	Мінімальні стандарти наявності послуг; реалізація програми медичних гарантій, мобільні формати і телемедицина; геріатричні та довготривалі послуги з догляду; пріоритезація відновлення «опорних» закладів. Реалізація конституційних прав на освіту. Гарантоване медичне і соціальне забезпечення	Розширення шкіл/садків, мобільні медичні бригади, посилення первинки; підтримка послуг з догляду за дітьми й уразливими групами для швидшої інтеграції на ринок праці. Реалізація конституційних прав на освіту. Гарантоване медичне і соціальне забезпечення
Економіка і землекористування	Локальні точки зростання: агропереробка, логістика, ревізія промислових майданчиків; диверсифікація землекористування, стимулювання малого/сімейного бізнесу	Інтеграція ВПО на ринок праці, послуги для малих і середніх підприємств (інкубатори, консалтинг), кластеризація сервісних функцій; планування інфраструктури для переробки/послуг
Мобільність і доступність	Відновлення доріг і «останньої милі», базових міжселищних маршрутів; цифрові пункти доступу для дистанційних послуг	Підсилення громадського транспорту, мультимодальність (пішохід/велосипед/ОВТ), цифрові сервіси для запису в заклади та адміністрування допомоги
Управління та участь	Пакети «повернення» (житло/робота/сервіси), пріоритезація інвестплану, бюджет розвитку; міжмуніципальна координація для опорних центрів	Інтеграційні хаби (єдине вікно), співучасть мешканців у плануванні, антистигма-кампанії; прозорі механізми розподілу навантажень між громадами

Тільки врахування демографічних реалій, функціональна гнучкість та активне залучення громадськості дозволять створити стійкі громади, здатні до ефективного функціонування в нових умовах. Такий підхід забезпечить не просто відновлення стін, а відродження повноцінного життя в межах всієї країни.

Висновки. Повномасштабна війна в Україні спричинила геодемографічні трансформації, які радикально змінили соціально-просторову структуру країни та поставили нові виклики перед суспільством, державою і міжнародними інституціями. Проведене дослідження засвідчило багатогранність цих змін, зокрема в контексті виразного просторового виміру і впливу на всі рівні просторового розвитку – від локальних громад до національної системи розселення. Демографічний фактор залишається ключовим елементом стратегічного планування, формування політик відновлення та забезпечення сталого розвитку в умовах

воєнного часу і повоєнної реконструкції. Його врахування є критично важливим для розробки ефективних механізмів інтеграції переміщених осіб, відновлення людського капіталу та збалансування регіональних диспропорцій.

На основі виявлення загальноукраїнських та регіональних особливостей демографічних трансформацій обґрунтовано напрями адаптації політики просторового планування для двох типів територій. Для деокупованих громад пріоритетами визначено «розумне стискання», оптимізація мережі послуг, кероване перепрофілювання/ренатуралізація, геріатрична та мобільна інфраструктура. Для територій-реципієнтів – антикризове житло (субсидована оренда, конверсія будівель), розширення освітньої та первинної медичної мережі, інтеграційні хаби та інструменти швидкої зайнятості. Спільним знаменником виступають демографічно чутливе планування, економічна диверсифікація і сильні механізми участі громади.

Результати дослідження можуть бути використані для формування соціальної політики, орієнтованої на адаптацію і соціальну інтеграцію внутрішньо переміщених осіб, забезпечення умов для їхнього працевлаштування і стабільності проживання. По-друге, на основі отриманих даних можна визначити пріоритетність відновлення інфраструктури у постраждалих регіонах та розробити довгострокові стратегії щодо повернення мігрантів. Дані дослідження підкреслюють необхідність створення диференційованої політики просторового планування для регіонів з різними демографічними патернами воєнного часу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Balinchenko, S. (2021). A dynamic approach to localness in the context of conflict-affected internal displacement and return in Ukraine. *SN Social Sciences*, 1(2), 52. <https://doi.org/10.1007/s43545-021-00057-1>
2. Bohnet, H., Cottier, F., & Hug, S. (2021). Conflict versus Disaster-induced Displacement: Similar or Distinct Implications for Security? *Civil Wars*, 23(4), 493–519. <https://doi.org/10.1080/13698249.2021.1963586>
3. Bohra-Mishra, P., & Massey, D. S. (2011). Individual Decisions to Migrate During Civil Conflict. *Demography*, 48(2), 401–424. <https://doi.org/10.1007/s13524-011-0016-5>
4. Cedos. (2025). Rental Housing in Ukraine: Current State and Challenges. <https://cedos.org.ua/en/researches/rental-housing-in-ukraine-current-state-and-challenges/>
5. Eurostat. (2025, December 05). Temporary protection for 4.3 million in October. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20251210-2>
6. Heyets, V., Blyzniuk, V., & Nykyforuk, O. (2022). The Recovery of Ukraine: Social Quality in the Postwar Societal Space. *International Journal of Social Quality*, 12(1), 1–28. <https://doi.org/10.3167/IJSQ.2022.120102>
7. Hevak, Yu. (2025). Consequences of demographic transformations in Ukraine during the full-scale war for sustainable territorial development. In *Interdisciplinary integration processes in the system of geographical, tourism and ecological science: Proceedings of the IV International Scientific and Practical Conference dedicated to the 35th anniversary of the Faculty of Geography at Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University* (Ternopil, May 15–16, 2025) (pp. 60–63). Ternopil: FOP Osadtsa Yu. V. Retrieved from <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/37577>
8. Internal Displacement Monitoring Centre. (2021). Unveiling the cost of internal displacement. Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13119901>
9. Internal Displacement Monitoring Centre. (2025). Global Report on Internal Displacement, 2025. <https://www.internal-displacement.org/global-report/grid2025/>
10. International Organization for Migration (IOM). (2025, October). *Ukraine Internal Displacement Report, GPS Round 21*. <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-zvit-pro-vnutrishne-peremischennya-naselennya-v-ukraini-opituvannya-zagalnogo-2?close=true>
11. Kliuchko, L., Bedriy, E., Kucheriava, H., Husieva, N., Berman, L., Morar, C., Erdal, S., & Niemets, L. (2024). Urbicide in Eastern Ukraine (Case Study of the City of Kharkiv, Ukraine). In *Achieving Sustainability in Ukraine through Military Brownfields Redevelopment* (pp. 385–399). Springer Netherlands. https://doi.org/10.1007/978-94-024-2278-8_30
12. Kosyakova, Y., Kogan, I., & van Tubergen, F. (2025). Multidimensional effects of conflict-induced violence on wartime migration decisions: evidence from Ukraine. *Journal of Peace Research*, 62(6), 2088–2106. <https://doi.org/10.1177/00223433251317838>
13. Libanova, E. M., Pozniak, O. V., & Tsymbal, O. I. (2022). Scale and Consequences of Forced Migration of the Population of Ukraine as a Result of Armed Aggression of the Russian Federation. *Demography and Social Economy*, 48(2), 37–57. <https://doi.org/10.15407/dse2022.02.037>
14. Libanova, E., & Bystriakov, I. (2025). Post-War Ukraine: Innovative Spatial Development Organization. *Demography and Social Economy*, 2(60), 32–51. <https://doi.org/10.15407/dse2025.02.032>
15. Malchykova, D. (2025). Planning Regional Reconstruction amidst Conflict: Balancing Territorial Governance in (Post-)War Ukraine. *Transactions of the Association of European Schools of Planning*, 9(1), 2–14. <https://doi.org/10.24306/TrAESOP.2025.01.001>
16. Malchykova, D., & Pylypenko, I. (2022). Occupation Urbicide: Urban Experience and Everyday Practices of the Population (a Case of Kherson, Ukraine). *Ekonomichna Ta Sotsialna Geografiya*, 88, 6–15. <https://doi.org/10.17721/2413-7154/2022.88.6-15>
17. Malchykova, D., & Pylypenko, I. (2023). War-Torn Territories and Society: Migration Processes, Cases, Contexts of Ukraine. *Europa XXI*, 45, 21–36. <https://doi.org/10.7163/Eu21.2023.45.6>
18. Palekha, Yu. M., Malchykova, D. S., Antonenko, N. V., & Pylypenko, I. O. (2023). Approaches to the Territorial Communities' Typification of Ukraine as a Result of the Russian Military Aggression. *Ukrainian Geographical Journal*. 2023(4), 36–43. <https://doi.org/10.15407/ugz2023.04.036>
19. State Statistics Service of Ukraine. (n.d.). Statistical database. Retrieved December 01, 2025, from http://db.ukrcensus.gov.ua/MULT/Dialog/statfile_c.asp
20. Tsybuliak, N., Popova, A., Lopatina, H., & Suchikova, Y. (2025). In a Stranger's House: Social Isolation of Internally Displaced People in Ukraine During Wartime. *Human Affairs (Bratislava, Slovakia)*, 35(2), 240–258. <https://doi.org/10.1515/humaff-2024-0027>

21. UNHCR. (2025). *Operational Data Portal – Ukraine Refugee Situation. Regional Intentions Survey (5th–6th rounds)*. <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

22. World Bank. (2025, January 17). *Ukraine: Fourth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4)*. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022025114040022/pdf/P1801741ca39ec0d81b5371ff73a675a0a8.pdf>

23. Yaremyna, I. V., Holovchanska-Pushkar, S. E., Dereziuk, A. V., Baidiuk, I. A., & Klimas, L. A. (2023). The demographic situation in Ukraine due to conditions of the war with Russia, the assessment of population migration, the main problems, prospects and motivation of the birth rate. *Reports of Vinnytsia*

National Medical University, 27(3), 506–513. [https://doi.org/10.31393/reports-vnmedical-2023-27\(3\)-25](https://doi.org/10.31393/reports-vnmedical-2023-27(3)-25)

24. Perelli-Harris, B., Zavisca, J., Levchuk, N., & Gerber, T. P. (2024). Internal Displacement and Subjective Well-Being: The Case of Ukraine in 2018. *Social Forces*, 102(3), 1157–1179. <https://doi.org/10.1093/sf/soad124>

Дата першого надходження рукопису до видання: 15.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 23.10.2025

Дата публікації: 23.12.2025